

Keurkorps

Een miskoop op de Tefaf? Dat is bijna uitgesloten. Een team van onafhankelijke deskundigen houdt ieder voorwerp op de beurs tegen het licht. Wat is de conditie? Hoe is de kwaliteit? En vooral: klopt het verhaal?

Door Evelien Lindeboom

Twee volle dagen voor de opening is de hele beurs af. Dan wandelt er een team binnen van 180 keurmeesters om alles te controleren: van oude Vlaamse meesters, Chinees aardewerk, sieraden, glas, klokwerken, antieke meubels, textiel en behang, tot fotografie en hedendaagse kunst. Die keuring, ook wel ‘vetting’ genoemd, betreft drie aspecten, namelijk: authenticiteit, conditie en kwaliteit.

‘De keuring die voorafgaat aan de Tefaf is vergelijkbaar met een afdeling eerste hulp’, vertelt Robert van Langh, hoofd conservering en onderzoek in het Rijksmuseum en keurmeester op de Tefaf. ‘Je kunt in die korte tijd niet alles uitsluiten, maar wel controleren of er aanwijzingen zijn voor verder onderzoek. Voorwerpen waarover

‘Het gaat om het belang van de mogelijke koper, en niet van de verkoper’

In totaal 30.000 voorwerpen worden in twee dagen tijd doorgelicht op de Tefaf.

ILLUSTRATIE: FD STUDIO

twijfel bestaat, worden direct weggenomen.’

Voor ieder type kunst zijn er richtlijnen voor wat wel of niet toelaatbaar is, want of iets bijvoorbeeld in goede conditie is, hangt af van de aard van het werk. Zo mogen antieke Chinese meubelen voor maximaal 30 procent zijn geres-taureerd, Europese stoelen niet. Indiase juwelen zijn verplicht van vóór 1950, Perzische tapijten van vóór 1800. Delfts aardewerk wordt gecontroleerd op kleur, gewicht en model.

‘In principe is het aan de handelaren om aan te tonen dat ze aan alle voorwaarden voldoen’, vertelt Van Langh. ‘In geval van twijfel wordt het werk direct van de beurs verwijderd, ook als het een heel waardevol stuk is. Bij alles gaat het om het belang van de mogelijke koper, en niet van de verkoper.’

Kwetsbare neuzen

Om de keuring goed te kunnen uitvoeren zijn er, naast het oog van de expert, steeds betere hulpmiddelen beschikbaar, zoals driedimensio-nale microscopen, infraroodreflec-tografie, uv-fotografie en rönt-genapparatuur. De keurmeesters kunnen zo een materiaalanalyse uitvoeren zonder het werk zelfs maar aan te raken. Zo bepalen ze de authenticiteit.

Doordat het onderzoek steeds nauwkeuriger gebeurt, kan het zijn dat een oordeel over een object verandert. Zo kon het gebeuren dat de vettingteams een beeld het ene jaar afkeurden op verdenking van restauratie en het jaar erop toelieten omdat het slechts een retouche betrof. De neuzen van marmeren beelden zijn kwetsbaar, en dus vaak geres-taureerd. Als de neus van een ander materiaal is,

FOTO: LORAINÉ BODEWES

De keuringsteams bevatten ‘zo weinig mogelijk’ handelaren,

maar soms zijn zij nu eenmaal de belangrijkste deskundigen.

komt het niet door de keuring. Een nieuwe röntgentechniek toonde bij dit specifieke beeld aan dat de neus weliswaar was bijgewerkt, maar dat de kern van marmer was, waardoor het alsnog op de beurs kwam.

Een techniek als ir-reflectografie maakt het bij schilderijen mogelijk de ondertekening te bestuderen zonder het werk te beschadigen. Bij een schilderij van Jan Asselijn, *Dijk-doorbraak*, bevestigde die onderte-kening het vermoeden dat het om een authentiek schilderij ging. Het Rijksmuseum heeft deze Asselijn vervolgens op de Tefaf gekocht.

Hoewel keurmeesters over het algemeen meestal curatoren en onafhankelijke experts zijn, om belangenverstrengeling te voorkomen, komt het voor dat ook handelaren deel uitmaken van de keuringcomités. Het zijn dan vaak specialisten in een heel specifiek onderwerp. Floris van der Ven is

zo’n handelaar. Hij maakt ook deel uit van het comité Aziatische kunst, dat bestaat uit tien keurmeesters, van wie drie handelaren. ‘Ik reis veel, en kom op de plekken waar kennis samenkomt. Ik heb zo meer marktinformatie dan museum-mensen. Wat verkoopt? Wat is er al op de markt? Enzovoort. Als je gewend bent zelf te kopen en verkopen, ben je bovendien heel kritisch. Je weet als handelaar vaak direct of iets in orde is, niet vervalst of gestolen. Je voelt het instinctief als er iets mis is met de verkoop of met de handelaar.’

Als zijn eigen stand aan de beurt is bij de vetting, is hij daar uiter-aard niet bij. Ook deze keuring moet onafhankelijk gebeuren. ‘Maar ik heb wel het vertrouwen van de keurmeesters. Dat hebben trouwens alle handelaren op de beurs: je keurt eerst de dealers en dan pas de voorwerpen. De selectie

‘Je keurt eerst de dealers en dan pas de voorwerpen. De selectie begint dáár al’

FOTO: LORRAINE BODEWES

Sommige handelaren maken slim gebruik van de vetting: gratis

bevestiging van hun professionele vermoedens.

begint dáár al.' Alle handelaren hebben een goede naam, doen zaken met de grootste musea, en zijn nooit veroordeeld voor valsheid in geschrifte. Ze zijn bovendien collegiaal, hebben een sterk netwerk en staan bekend als de besten in hun vakgebied. In ruil kunnen de handelaren rekenen op discretie van de organisatie als een keer een werk niet door de selectie komt.

Geen schande

'Als een vettingcomité een werk afkeurt, hoeft dat zeker geen schande te zijn. Het betekent dat het werk niet voldoet aan de strenge regels van de Tefaf, zeker niet dat het waardeloos is', meent Van der Ven. Zo geldt voor oude Chinese kunst dat die van voor 1820 moet zijn. Toegevoegde ornamenten mogen nieuwer zijn. 'Het is mij ook weleens overkomen dat ik een 17de-eeuwse vaas wilde aanbieden,

met een montuur uit de 20ste eeuw. Dat mocht niet, terwijl een 17de-eeuwse vaas met een 19de-eeuws montuur wél mag. Het kan 'm in zulke details zitten dat een werk niet buiten de criteria valt.'

Handelaren hebben bovendien een belangrijke motivatie om eerlijk te zijn over hun eventuele twijfel bij een stuk. Ze hebben er immers baat bij dat ze op de Tefaf gebruik kunnen maken van onderzoeksmethodes en expertise die ze anders niet kunnen inzetten. Zo kunnen ze uitsluitsel krijgen over hun vermoedens. En de Tefaf zal bijvoorbeeld ook altijd nagaan of iets niet onverhoopt voorkomt in het register van gestolen kunst.

Van der Ven vergelijkt de Tefaf met de Olympische Spelen: 'Het hele jaar leef je daar als handelaar naartoe. Je bewaart je mooiste vondsten soms bijna een jaar om ze daar te kunnen presenteren. Zo presenteer ik er dit jaar twee

Vetting op de Tefaf

Een militaire operatie, buiten het zicht van handelaren en pers.

Een team van ongeveer 180 specialisten, verdeeld over 29 disciplines, buigt zich in twee dagen over 30.000 voorwerpen.

Soms vindt de handelaar slechts een briefje: 'Dating aanpassen'.

Veel erger is het als voorwerpen uit zijn stand zijn verwijderd.

Die verdwijnen in een speciaal hok, ook wel Salon des Refusés genoemd.

Daar liggen soms wel honderd stukken, verklapte vetting-voorzitter Henk van Os in 2013.

De handelaren kunnen in beroep gaan. Heel soms krijgen ze alsnog gelijk.

monumentale blauw-witte Kangxizazen uit 1700. Daarvan bestaan er zeven op de wereld, de andere vijf zijn in museaal bezit. Ze komen van een rijke Amerikaanse familie – de eigenaar benaderde mij vorig jaar op de Tefaf.'

Wat de beurs zo uniek maakt, is volgens Van Langh dat er kosten noch moeite worden gespaard om het aanbod zo exclusief mogelijk te maken en fouten te voorkomen. De pragmatische houding is kenmerkend: waar op buitenlandse beurzen alleen maar kenners lopen, wordt hier óók veel waarde gehecht aan de objectiviteit van technische hulpmiddelen. 'Neem alleen al de röntgeninstallatie: die wordt jaarlijks met een helikopter van een boorplatform gehaald. Zoiets zou bijvoorbeeld praktisch onhaalbaar zijn in hartje Londen.'

Voor de keurmeesters is de Tefaf een feest, niet alleen vanwege de uitzonderlijke werken die ze in handen krijgen, maar ook omdat ze er hun enthousiasme met zo'n grote groep experts kunnen delen. Van Langh: 'Een keer kwam er een dusdanig hoogstaand zilveren beeldhouwwerk voorbij, dat het onmogelijk leek dat zo'n uniek stuk nog op de markt was én dat het in die staat bewaard was gebleven. Dat moet wel een afgietsel zijn, dachten we. Maar het was écht. Dat soort ervaringen is heel bijzonder.'

En ook voor de handelaren is het een feest om zoveel geïnteresseerde en gefortuneerde bezoekers te kunnen verwelkomen. Of dat nu kenners zijn of leken, is Van der Ven om het even, zolang ze maar oprecht geïnteresseerd zijn: 'Mensen kopen kunst uit liefde, er ontstaat een chemie tussen het voorwerp en de koper. Dat is een emotionele gebeurtenis.' □

'Dat moet wel een afgietsel zijn, dachten we. Maar het was écht. Heel bijzonder'